

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки
Миколаївської обласної військової адміністрації
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Навчально-науковий гуманітарний інститут

МАТЕРІАЛИ

Національний університет
кораблебудування
імені адмірала Макарова

Навчально-науковий
гуманітарний інститут

VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

м. Миколаїв
4 квітня 2025

54025, м. Миколаїв, пр. Героїв України 9,
тел.: +38(0512)42-47-33

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ТА
ФІЛОСОФІЇ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ**

Матеріали VIII Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції

4 квітня 2025 року

МИКОЛАЇВ

2025

УДК 1: 3: 001: 8 (062.552)

А 38

Науковий редактор: Людмила Матвієнко, кандидат історичних наук, доцент

Редакційна колегія: Ірина Ворчакова, кандидат політичних наук, доцент;

Оксана Гінкевич, кандидат педагогічних наук, доцент;

Людмила Мухіна, кандидат психологічних наук, доцент;

Оксана Патлайчук, кандидат філософських наук, доцент;

Михайло Федоренко, кандидат історичних наук, доцент;

Ірина Шаповалова, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено Вченою радою НУК

Протокол №4 від 25.04.2025

А 38

Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук: перспективи та виклики: матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. 4 квітня 2025 року. Миколаїв : НУК ім. адм. Макарова, 2025. 721 с.

У матеріалах конференції подається комплексний аналіз актуальних проблем соціально-гуманітарних наук. Зокрема розглядаються психолого-педагогічні проблеми становлення особистості, осмислюються трансформації та перспективи сучасного соціального і політичного процесу; визначається специфіка дискурсу історії та розвитку регіональних медіа.

Матеріали конференції стануть у пригоді дослідникам соціально-гуманітарних наук, магістрантам, студентам.

УДК 1: 3: 001: 8 (062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

Музика С. Є., Продан Т. Я. Вплив економічних процесів на суспільство .	238
Марунчак А. В., Шаповалова І. В. Проблеми відродження національної культури в Україні	242
Алексєєва А. Ю., Сищенко Д. О., Шаповалова І. В. Пропаганда під час війни в Україні, схеми і маніпуляції суспільною думкою в ЗМІ	247
Кудря А. В., Белосвіт Я. О., Шаповалова І. В. Феномен конформізму – чому люди йдуть за натовпом?.....	252

РОЗДІЛ III

ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Баришник Ю. М., Патлайчук О. В. Епоха диктатури толерантності у сучасній культурі	256
Козирко О. А., Патлайчук О. В. Межі та об'єктивність наукового пізнання у контексті штучного інтелекту та квантових обчислень	260
Джангиров М. В., Патлайчук О. В. Аналіз глобальних проблем сучасності на прикладі України та можливих шляхів їх вирішення	268
Корзняков О. С., Патлайчук О. В. Аналіз теорії поведінкової економіки як науково-дослідницької програми за методологією І. Лакатоса	272
Баришник Ю. М., Патлайчук О. В. Філософські проблеми квантової механіки	277
Куровський В. В., Патлайчук О. В. Етичні питання в процесі розвитку штучного інтелекту	280
Гунченко О. В., Патлайчук О. В. Феноменологія мистецтва: філософська інтерпретація живопису Поля Сезанна в роботах Моріса Мерло-Понті	284
Єфремова С. О., Патлайчук О. В. Філософія свободи: межі та відповідальність у сучасному світі.....	290
Куровська В. Р., Патлайчук О. В. Інновації та їхній вплив на концепцію антропоцентризму в екології	293
Січкаренко М. А., Патлайчук О. В. Час та буття: екзистенційні виміри людського досвіду	297
Гозун Є. С., Патлайчук О. В. Феноменологія цифрового досвіду: нові виміри людського сприйняття	300
Алексєєва А. Ю., Патлайчук О. В. Концепт «надлюдини» Фрідріха Ніцше у сучасному світі.....	304
Сищенко Д. О., Патлайчук О. В. Вплив концепції Ніцше про надлюдину на сучасний кінематограф на прикладі фільмів серії Джокер ...	308
Зайцев О. В., Патлайчук О. В. Поняття "ікігай" як сенсу життя: порівняння з європейськими пошуками сенсу життя	312

Форсова Д. А., Патлайчук О. В. Як побороти стрес за допомогою давньогрецької філософії.....	317
Куйбар В. В., Патлайчук О. В. Вплив штучного інтелекту на сучасну світову культуру.....	320
Біда В. М., Куриленко Т. В. Свобода як цінність	323
Чернега О. Д., Куриленко Т. В. Природа свідомості: дихотомія розуму та тіла	327
Ряжських О. В., Патлайчук О. В. Віртуальна реальність: перспективи та небезпеки.....	330
Говера Л. М., Скальська Д. М. Філософсько-естетичні засади арт-практики	333
Федорчук О. О., Глушко Т. П. Мнемонічні практики в період Середніх віків (крізь призму спадщини А. Блаженного та Ф. Аквінського)	336
Глатковська А. В., Патлайчук О. В. Постправда як інструмент російської пропаганди в TikTok	340
Шинкаренко А. А., Патлайчук О. В. Етичні проблеми науки	345
Шоп Т. В., Дем'яненко Н. М. Особливості формування суб'єкт-суб'єктних відносин у контексті інноваційної освіти	349
Мельникова О. Є., Ступак О. П. «Антропоцентричність» алгоритмічної упередженості у штучному інтелекті	353
Мельниченко О. Ю., Патлайчук О. В. Загрози, тренди та фінансові моделі сучасних Українських медіа	359
Губкін Р. А., Сонечко О. С. Соціальна реабілітація спортсменів-інвалідів в умовах воєнного стану: роль спеціалізованих центрів та спортивних ініціатив.....	363
Кісаров-Дагнер О. Л., Сонечко О. С. Цифрова культура та її вплив на соціальні взаємодії.....	367
Зайцев А. М., Сонечко О. С. Феномен культури скасування та його вплив на суспільство	371
Крилова Н. М., Куриленко Т. В. Людина в сучасному соціальному просторі: інформаційно-комунікаційний аспект	375
Дар'єв А. С., Ступак О. П. Співдія зі штучним інтелектом: етична перспектива	379
Дегтярьова О. А., Камєнсков А. О., Ступак О. П. Самостійна робота студентів ЗВО як засіб формування професійної компетентності	383
Пушкар Д. Р., Куриленко Т. В. Віртуальна реальність та її вплив на життя людини	387
Рижик В. В., Ступак О. П. Постмодернізм у сфері філософії права.....	391

Корзняков О. С.

група 1901,

Факультет економіки та екології моря

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

oleksii.korzniakov@nuos.edu.ua

Патлайчук О. В.

кандидат філософських наук, доцент

кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та філософії

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Аналіз теорії поведінкової економіки як науково-дослідницької програми за методологією І. Лакатоса

У статті розглянуто поведінкову економіку з точки зору методології науково-дослідницьких програм Імре Лакатоса. Проведено аналіз ключових концепцій поведінкової економіки, які можуть бути визначені як «жорстке ядро» та «захисний пояс» дослідницької програми. Обґрунтовано, що поведінкова економіка залишається прогресивною науково-дослідницькою програмою завдяки здатності пояснювати реальні економічні явища та прогнозувати нові факти. Однак, у разі втрати прогностичної сили теорії, вона може перейти у вироджену стадію. Запропонована методологія дозволяє оцінювати розвиток економічних теорій з точки зору їхньої наукової продуктивності.

Ключові слова: поведінкова економіка, методологія науково-дослідницьких програм, Імре Лакатос, жорстке ядро, захисний пояс, прогресивна теорія, економічні прогнози, когнітивні упередження, евристики, нові факти.

Проблема та мета дослідження. Поведінкова економіка, як одна з провідних економічних теорій сучасності, протягом свого існування зазнає критики від прихильників інших теорій, як то: відсутність єдиної теоретичної основи (Р. Поснер, Е. Глейзер); надмірна увага до експериментів, замість аналізу «реальної економіки» (Д. Кокрейн); відсутність передбачуваної сили (Ф. Кідланд, Ф. Прескот); ігнорування ринкових механізмів (Г. Беккер) тощо. Оскільки на ґрунті

поведінкової економіки будується значна частина сучасної економічної теорії, з цього випливає актуальність аналізу поведінкової економіки не як окремої теорії, а як сукупності хронологічно і понятійно пов'язаних наукових сутностей (науково-дослідницької програми). Метою даного дослідження є визначення сутнісних одиниць в теорії поведінкової економіки з точки зору методології науково-дослідницьких програм І. Лакатоса.

Методологічні засади дослідження. Імре Лакатос вважає, що слід оцінювати не окремі теорії, а серії теорій, які утворюють послідовність разом з допоміжними гіпотезами, початковими умовами тощо. Основною вимогою, яку мислитель ставить до серії теорій, є вимога безперервного зростання [1].

Дослідницька програма, за Імре Лакатосом, складається з таких методологічних правил: негативна евристика та позитивна евристика. Негативна евристика об'єднує методологічні правила, які вказують нам, яких шляхів дослідження слід уникати. Позитивна евристика – якими шляхами треба прямувати.

Негативна евристика визначає «жорстке ядро» програми, яке вважається неспростовним. Нові допоміжні гіпотези і початкові спостереження утворюють «захисний пояс» навколо цього ядра. «Жорстке ядро» може за певних умов руйнуватися, якщо програма перестає передбачати невідомі факти («нові факти») [1].

Позитивна евристика визначає проблеми для дослідження, виділяє захисний пояс для допоміжних гіпотез, передбачає аномалії та переможно перетворює їх у підтверджуючі приклади – все це у відповідності до заздалегідь визначеної програмою проблеми.

Сприйняття методології Імре Лакатоса світовою економічною спільнотою можливо [3] розділити на 3 періоди: початковий період обнадійливого ставлення (1972–1974), середній період більшого впливу (1974–1989) та критична позиція пізнішого періоду (з 1989 року). Не дивлячись на те, що пізніший період виявляє недовіру до методології дослідницьких програм як адекватного способу структурування серії економічних теорій, цей період також демонструє поновлений інтерес до того, що, ймовірно, є його основним внеском у оцінку дослідницьких програм — передбачення «нових фактів». В. Гонсалес [3] вважає, що передбачення нових фактів слід враховувати як при оцінці економічних теорій, так і при оцінці економічних методологій.

Загальна оцінка економічної наукової літератури, заснованої на ідеях Лакатоса, є вкрай складною, оскільки багато економістів, які працювали у цьому напрямку, не надто ретельно використовували лакатосівську термінологію. Через цю невідповідність «жорсткі ядра», «евристики» та (особливо) «нові факти» часто мало нагадують їхні аналоги у теорії Лакатоса або їхнє

використання в реконструкціях у фізичних науках [4].

В сучасному науковому дискурсі України, неординарними подіями є докторські монографії, автори яких відверто ґрунтують свої наукові пошуки на методології аналізу дослідницьких програм І. Лакатоса. У світовій соціології, як і в інших соціальних та поведінкових науках, методологія аналізу дослідницьких програм застосовується вже кілька десятиліть поспіль [2].

Аналіз поведінкової економіки як науково-дослідницької програми. Якщо розглянути основні теорії, гіпотези та «нові факти» поведінкової економіки як науково-дослідницьку програму з точки зору І. Лакатоса, пропонується виділити таке «жорстке ядро»:

Люди не завжди діють раціонально, їхні рішення часто піддаються когнітивним упередженням.

Емоції, соціальні фактори та психологічні особливості впливають на економічну поведінку.

Люди не оптимізують вибір, а користуються «евристиками» (спрощеними правилами прийняття рішень).

Обмежена раціональність та самоконтроль ведуть до поведінкових аномалій.

Ґрунтуючись на складі «жорсткого ядра» пропонується сформувати такий «захисний пояс»:

«Ефект втрати» (Loss Aversion) [5]. Люди більше бояться втрат, ніж цінують еквівалентні виграші.

«Гіперболічне дисконтування»: Люди мають тенденцію переоцінювати короткострокові вигоди над довгостроковими.

«Наджинг» (Nudging) [6]. Незначні зміни в підході до прийняття рішень можуть значно впливати на поведінку людей.

«Обмежений альтруїзм»: Люди діють не лише у власних інтересах, але враховують також і соціальні фактори.

За І. Лакатосом, науково-дослідницька програма є прогресивною, якщо кожна нова теорія має деякий додатковий емпіричний зміст у порівнянні із попередніми і прогнозує «нові факти». Тому теоретично прогресивна теорія є водночас і емпірично прогресивною [1]. Прогресивність поведінкової економіки підтверджується її здатністю пояснювати реальні економічні явища, які неокласична економіка не могла передбачити, наприклад:

Фінансові бульбашки, як результат ірраціональної поведінки інвесторів.

Помилки в заощадженні на пенсію – люди відкладають фінансові рішення через «прокрастинацію».

Споживчі парадокси. Вплив маркетингових маніпуляцій змушують людей купувати більше, ніж їм потрібно.

Поведінкове регулювання. Уряди використовують «наджинг» для заохочення «правильних» фінансових та соціальних рішень.

Висновок. Таким чином, не дивлячись на критику щодо застосування методології науково-дослідницьких програм І. Лакатоса у минулі роки, виникає цілком реальна можливість розглянути поведінкову економіку як предмет застосування цієї методології. Припускається, що кожна економічна теорія (або науково-дослідницька програма) завжди матиме слабкості виражені у неможливості остаточно її довести. Але методологія запропонована І. Лакатосом цілком здатна бути використаною в оцінці економічної теорії з точки зору її прогресивності або стагнації. Якщо поведінкова економіка продовжуватиме розширювати своє пояснення та передбачати нові факти, вона залишиться прогресивною дослідницькою програмою. Якщо ж її концепції почнуть просто «захищати» основні гіпотези без емпіричного підтвердження, вона може перейти у вироджену стадію. Ця окреслена проблематика може стати предметом для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Кисляков, В. П., Дрожанова, О. М., & Ступак, О. П. Вступ до філософії науки: навч. посіб. (за наук. ред. О. М. Дубового). Миколаїв: Видавництво НУК, 2011 р. 125 с.
2. Резнік, В. Аналіз дослідницьких програм: соціологічний ракурс. Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2021. 198 с.
3. Gonzalez, W. J. The Evolution of Lakatos's Repercussion on the Methodology of Economics. HOPOS: The Journal of the International Society for the History of Philosophy of Science, 4(1), 2014.
4. Hands, D. W. Popper and Lakatos in Economic Methodology, 2007.
5. Köszegi, B., & Rabin, M. Reference-Dependent Risk Attitudes. American Economic Review, 97(4), 1047–1073, 2007.
6. Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness. Yale University Press, 2007.

Korzniakov O. S.
Group 1901,
Faculty of Economics and Marine Ecology
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine
oleksii.korzniakov@nuos.edu.ua

Patlaichuk O. V.
Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines and Philosophy
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine
oksana.patlaichuk@nuos.edu.ua

Analysis of Behavioral Economics Theory as a Research Program Based on I. Lakatos' Methodology

The article examines behavioral economics through the lens of Imre Lakatos' research program methodology. The key concepts of behavioral economics are analyzed, identifying the "hard core" and "protective belt" of the research program. It is substantiated that behavioral economics remains a progressive research program due to its ability to explain real economic phenomena and predict new facts. However, if the theory loses its predictive power, it may enter a degenerative stage. The proposed methodology provides a framework for evaluating the development of economic theories based on their scientific productivity.

Keywords: behavioral economics, research program methodology, Imre Lakatos, hard core, protective belt, progressive theory, economic predictions, cognitive biases, heuristics, novel facts.